

TEKSTO SUTAPTIES, PLAGIATO IR AUTORIŲ TEISIŲ PAŽEIDIMO SĄVOKŲ INTERPRETACIJA AKADEMINIAME KONTEKSTE

Dalia Čepėnienė, Silvija Vidžiūnienė, Vaida Bartkutė-Norkūnienė

Utenos kolegija,
Maironio g. 18, Utena

Anotacija

Akademiniis nesąžiningumas, ypač plagiatas, kelia didelį iššūkį aukštojo mokslo institucijoms, nes veikia rašto darbų kokybę ir akademinės bei mokslinės veiklos patikimumą. Teksto sutapties, plagiatų ir autorių teisių pažeidimo sąvokos akademinėje aplinkoje dažnai yra painiojamos, todėl svarbu suprasti jų skirtumus – teksto sutaptis ne visada reiškia plagiatą, o plagiatas ne visada yra autorių teisių pažeidimas. Nors plagijavimo prevencijai naudojamos teksto sutapties patikros sistemos, tokios kaip Turnitin ar Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos (eLABa) talpyklos Elektroninės sutapties atpažinimo sistema (ESAS), tačiau jos negali automatiškai nustatyti, ar sutampančios teksto dalys yra plagiatas. Galutinį sprendimą priima dėstytojai, baigiamųjų darbų vadovai ar už plagiatų prevenciją atsakingi asmenys.

Straipsnyje išsamiai analizuojami teksto sutapties, plagiatų, autorių teisių pažeidimo sąvokų apibrėžimai ir jų interpretavimas aukštojo mokslo institucijų dokumentuose, apžvelgiami teisiniai dokumentai. Pristatomame tyrime analizuojamas eLABa talpyklos ESAS naudojimas baigiamųjų darbų teksto sutaptį vertinti. Tyrimas pabrėžia, kad akademiniam kontekste būtina skirti dėmesį ne tik plagijavimo prevencijai, bet ir kritiniam teksto sutapties vertinimui, užtikrinant aiškias citavimo taisykles ir studentų sąmoningumo ugdymą.

Reikšminiai žodžiai: plagijavimas, teksto sutaptis, autorių teisių pažeidimas.

Ivadas

Akademiniis nesąžiningumas plagiatų pavidalu kelia didelį iššūkį aukštojo mokslo įstaigoms, nes tai kenkia rašto darbų kokybei ir įgyto išsilavinimo vertei (Salaudinis (2023)). Akademiniis nesąžiningumo pasekmės giliai atsiliepią, paveikdamos ne tik tiesiogiai dalyvaujančius asmenis, bet ir visą švietimo sistemą (Mulenga ir Shilongo (2024), Šarlauskienė (2012)). Be to, akademinėje bendruomenėje, kurioje mokslo pažanga remiasi tyrimų ir publikacijų autentiškumu, plagiatas kelia grėsmę akademinėms disciplinoms vystymuisi. Ši problema dar labiau išaugo dėl galimo neetiško dirbtinio intelekto įrankių taikymo rengiant rašto darbus, mokslines publikacijas (Sozon ir kt. (2024), Memon (2020)). Todėl ne išimtis, kad plagiatų sąvokos teisingas supratimas yra labai aktualus ir Lietuvos akademinėje bendruomenėje. Tačiau kalbant apie plagiatą būtina kalbėti ir apie teksto sutapties sąvoką. Plagiatas ir teksto sutaptis yra susijusios, tačiau ir skirtingos sąvokos. Teksto sutaptis reiškia, kad tam tikros rašto darbo dalys sutampa su kitais šaltiniais, tačiau tai nebūtinai reiškia plagiatą (Memon (2020)). Pavyzdžiui, Kauno kolegijos bibliotekos internetinėje svetainėje pabrėžiama, kad „teksto sutaptys gali būti plagiatų atvejais, jeigu netinkamai naudojami šaltiniai“ ir tuo pačiu pateikiama, kad teksto sutaptys nelaikomos plagiatu, jei tai yra „pavieniai žodžiai ar pavieniai bendro pobūdžio sakiniai, bendrosios žinios, kurių nereikia cituoti, literatūros sąrašai, šaltinių aprašai, nuorodos į šaltinius; kitų autorių lentelės, formulės ir paveikslai su nuorodomis į šaltinius; įvairūs pavadinimai ir terminai; trumpoji citata, t.y. tiksliai teksto ištrauka kabutėse; ilgoji citata su nuorodomis į šaltinius kai reikia komentuoti vertimą, teisės aktų ir pan.“ Plagiatas mokslinėje literatūroje ir aukštojo mokslo institucijų dokumentuose apibūdinamas ar apibūdinamas labai įvairiai, pavyzdžiui, plagiatu laikoma „kai kas nors pristato publikuotą ar neskelbtą kitų darbą, įskaitant idėjas, mokslinį tekstą, vaizdus, tyrimo dizainą ir duomenis, kaip naujus ir originalius, o ne priskiriant esamą jų šaltinį“ (Roig (2017), Memon (2020)) arba „plagiatas – tyčinis ar netyčinis (dėl nežinojimo) publikuotų ar nepublikuotų

kito (-ų) asmens (-ų) darbo (žodžių, vaizdų, idėjų, nuomonių, atradimų, meno kūrinių, muzikos, įrašų ar kompiuteriu sukurtų darbų, tinklalapių ar kitų elektroninių resursų) ar jo dalių, tačiau ne bendrųjų žinių pateikimas kaip savo arba kitaip pasisavinant aukščiau minėtą kito (-ų) asmens (-ų) darbą ar jo dalis, tinkamai nenurodant darbo šaltinio/autorius“ (VDU biblioteka). Šarlauskienė (2012) savo mokslo studijoje pabrėžia, kad nėra vieningo plagiato apibrėžimo, kiekviena mokymo institucija apibrėžia šią sąvoką panašiai, bet tuo pačiu ir skirtingai, skirtumų galima rasti ir plagiato rūšių ir atvejų apibūdinimuose.

Be to, aukštojo mokslo institucijose naudojamos teksto sutapčių patikros sistemos, tokios kaip Turnitin, iThenticate, eLABa talpyklos Elektroninė sutapties atpažinimo sistema (ESAS) ir kt. identifikuoja sutampančias teksto dalis, tačiau negali automatiškai nustatyti, ar tai yra plagiatas. Galutinį sprendimą dėl plagiato priima dėstytojas ar kitas kompetentingas asmuo, atsižvelgdamas į tai, ar tinkamai nurodyti šaltiniai ir ar yra laikomasi citavimo taisyklių. Tačiau, pasak Manley (2021) daugelis vertintojų nustatydami plagiato lygį paprasčiausiai remiasi panašumo procentu ir taip išvengia sudėtingos užduoties tikrinti ilgesnes, išsamias panašumo ataskaitas. Tą antrina ir Memon (2020) pabrėždamas, kad „viena iš pagrindinių, bet mažiau žinomų plagiato priežasčių gali būti ta, kad studentams, pradedantiems tyrėjams ir net kai kuriems dėstytojams trūksta aiškumo, kas yra plagiatas, arba jie nesugeba atskirti panašumo indekso nuo plagiato“. Todėl svarbu aiškiai suprasti kas yra plagiatas ir kuo plagiatas skiriasi nuo teksto sutapties.

Dabartiniame sparčiai besivystančių technologijų amžiuje, kai informacija pasiekama čia ir dabar, plagijavimas yra ypač patrauklus reiškinys. Plagijavimo atvejai rodo, jog per mažai aiškinama apie plagijavimo žalą ir kokiais teisėtais būdais galima jo išvengti, norint išvengti plagiato aukštosiose mokyklose turėtų būti vykdoma plagijavimo prevencijos politika, sukuriant ir įgyvendinant plagijavimo prevencijos sistemą (Šarlauskienė (2012)). Kalbant apie teksto sutaptį, plagijavimą ir autorių teisių pažeidimą pirmiausia reikia suprasti, kad tarp šių terminų lygybės ženklo dėti negalima. Plagiatas nėra apibrėžtas teisine prasme, jis nėra paminėtas nei baudžiamosios, nei civilinės teisės kodeksuose (Šarlauskienė, 2012). Tuo pačiu plagijuojant nebūtinai padaroma veika, kurią galima įvardinti kaip autorių teisių pažeidimą. Plagijavimas yra laikomas etikos nusižengimu. Nors šis terminas nėra apibrėžtas teisės aktuose, tačiau yra apibrėžtas ir aptartas universitetų, kolegijų, kitų mokymo įstaigų akademinės etikos kodeksuose. Gregory ir Leeman (2021) savo publikacijoje taip pat analizuoja plagiato suvokimą akademinėje bendruomenėje ir pabrėžia, kad atsižvelgiant į švietimo kontekstą, plagijavimo apibrėžtys skiriasi priklausomai nuo institucijos bei pateikia Stanfordo, Jeilo, Prinstono, Oksfordo Emory universiteto koledžo ir kt. naudojamus plagiato sąvokos apibrėžimus.

Todėl šio straipsnio **tikslas** – išanalizuoti teksto sutapties, plagiato ir autorių teisių pažeidimo sąvokas akademinėje kontekste, išryškinant jų skirtumus, bei įvertinti dažniausiai aukštojo mokslo institucijų naudojamos eLABa talpyklos ESAS taikymo ypatumus studentų baigiamųjų darbų vertinimo procesui. Šio straipsnio **objektas** – teksto sutapties, plagiato ir autorių teisių pažeidimo sąvokų interpretavimas akademinėje aplinkoje. **Taikomi metodai**: literatūros šaltinių analizė, teisės aktų analizė, lyginamoji analizė, eLABa talpyklos ESAS duomenų analizė. Straipsnyje siekiant iliustruoti nagrinėjamos teksto sutapties sistemos ypatumus analizuojamas apibendrintas 2021-2023 m. Utenos kolegijos baigiamųjų darbų teksto sutapties procentas.

Pirmoje straipsnio dalyje apibūdinama teksto sutapties, plagiato ir autorių teisių sąvokų samprata bei pagrindiniai šių sąvokų interpretavimo aspektai akademinėje kontekste. Antroje straipsnio dalyje pristatomi apibendrinti eLABa talpyklos ESAS teksto sutapties įvertinimo rezultatai Utenos kolegijos baigiamųjų darbų atveju.

1. Teksto sutapties, plagiato ir autorių teisių pažeidimo sąvokų interpretavimo skirtumai akademinėje aplinkoje

Plagiatas ir teksto sutaptis yra glaudžiai susijusios, tačiau skirtingos sąvokos, kurių aiškus atskyrimas akademinėje aplinkoje yra būtinas siekiant užtikrinti akademinį sąžiningumą. Plagiatas, pedagogų ir mokslininkų baimę keliantis terminas, yra rimtas akademinio ir intelektualinio sąžiningumo pažeidimas (Mulenga ir Shilongo (2024)). Plagiato prevencija ir aptikimas yra

pagrindiniai ramsčiai, užtikrinantys akademinio sąžiningumo principus švietimo įstaigose. Todėl vien tik teksto sutapimo procentas, kuris gaunamas tikrinant akademinį tekstą įvairiose teksto sutapties sistemose, negali būti laikomas pagrindiniu plagijavimo įrodymu, nes mokslo darbuose natūraliai pasitaiko teisėtų citatų, terminų ir bendrąsias žinias aprašančių sakinių, cituojamų teisės aktų, kurių negalima laikyti plagijavimu. Pasak Mulenga ir Shilongo (2024), tiesioginis kopijavimas, bene atviriausia plagiato forma, įvyksta, kai asmenys pažodžiui atkuria teksto segmentą, visą dokumentą ar bet koki turinį iš išorinio šaltinio, dažnai nesugebant jo įdėti į kabutes arba pateikti reikiamų citatų. Europos mokslinių tyrimų sąžiningo elgesio kodeksas (ALLEA, 2023) apibrėžia plagiatą kaip „naudojimąsi kitų žmonių darbais ir idėjomis tinkamai neįvardijant pirminio šaltinio“. Nors plagiato apibrėžimai, aptinkami įvairiose mokslinėse publikacijose bei įvairių nacionalinių ir tarptautinių aukštojo mokslo institucijų dokumentuose, yra panašūs, tačiau vieningo apibrėžimo nėra, o aukštųjų mokyklų naudojama teksto sutapties aptikimo programinė įranga dažnu atveju yra tik standartinė dalis siekiant užkirsti kelią plagiatui (Goddiksen ir kt. (2024)). Todėl norint tinkamai įvertinti akademinio sąžiningumo pažeidimus, būtina ne tik suprasti sąvokų skirtumus, bet ir aiškiai jas apibrėžti akademinio sąžiningumo prevenciją užtikrinančiuose dokumentuose bei kritiškai analizuoti teksto sutapties patikros ataskaitas, atsižvelgiant į kontekstą bei dokumentuose apibrėžtas citavimo taisykles (Memon (2020), Manley (2021)). Jei asmuo, vertinantis teksto sutapimą, nėra pakankamai kompetentingas ir kruopštus arba jei šis teksto sutapties vertinimo žingsnis visiškai praleidžiamas ir plagiato atvejai pradedami pagal slenkstinį sutapimo procentą, yra didelė klaidų rizika, kai darbo autorius apkaltinamas plagiatu nesant plagijavimo atvejo arba kai nuplagijuotas tekstas yra neatpažįstamas (Goddiksen ir kt. (2024)).

Žodis „plagiatas“ kilęs iš lotyniško žodžio „*plagarius*“ – vagis, apgavikas (Šarlauskienė, 2012). Ši terminą anglų kalba (*Plagiarist*) pirmą kartą 1601 m. pateikė dramaturgas Benas Jonsonas (Ben Jonson) Jakobų epochoje, siekiant apibūdinti asmenį, kaltą dėl literatūrinės vagystės (Gregory ir Leeman, 2021). Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje plagiatas apibrėžiamas kaip „atradimo, išradimo, mokslo, meno, literatūros veikalo ar jo dalies autorystės pasisavinimas ir paskelbimas savo vardu arba slapyvardžiu, pasinaudojimas be autoriaus leidimo“ (VLE, 2014). Mentovas (2014) pabrėžia, kad „plagijavimo atveju yra tyčia arba netyčia pasisavinamos žmonių mintys, idėjos, intelektinės vertybės ir pateikiamos kaip savo paties, pažeidžiant moralės ir akademinės etikos principus, negerbiant nei tikrojo autoriaus, nei visuomenės dalies, kuri skaitys ar klausys plagijuotą mokslo, meno ar literatūros kūrinį“. Pasak Mentovo (2014), „praktiškai kiekviena aukštojo mokslo institucija yra sukūrusi ir patvirtinusi savo plagiato apibrėžimą, o apie bendro plagiato apibrėžimo sukūrimą nacionaliniu ar bent tarpinstituciniu lygmeniu, plagiato aptikimo svarbą ir naudą yra rašoma tik įvairiuose moksliniuose straipsniuose, tačiau vis tiek universitetai tarpusavyje šiuo klausimu nesikooperuoja, valstybės institucijos taip pat didelio dėmesio tam neskiria“. Utenos kolegijos akademinės etikos kodekse plagiatas apibrėžiamas kaip „idėjų, duomenų ar tekstų nusavinimas nenurodant jų autoriaus, t. y. svetimų idėjų pateikimas kaip savų“ (UK AEK, 2022). Ir nurodomi būdingi plagijavimo atvejai: „pateiktas svetimas tekstas be citavimo ženklų – kabučių arba kito pobūdžio išskyrimo iš viso teksto (pavyzdžiui, atskira pastraipa, kursyvu); perpasakojant arba cituojant svetimą idėją, iliustracinę medžiagą ar duomenis nenurodytas tikslus šaltinis“ (UK AEK, 2022). Panevėžio kolegijos akademinės etikos kodekse nurodyta, jog plagiatu laikoma „mokslo, literatūros, meno kūrinio ar kito kūrinio, įskaitant mokslo taikomojo tyrimo duomenis, atradimo, išradimo ar racionalizacinio pasiūlymo autorystės (visos ar dalies) pasisavinimas“ ir aptarti galimi plagijavimo atvejai: „kito asmens parašytas darbas ar jo dalys pateikiamos kaip savo paties; perfrazuotas kitų autorių tekstas pateikiamas be nuorodų į šaltinius; pakartotinai naudojami didelės apimties savo paties teksto fragmentai, nurodant arba nenurodant nuorodų į šaltinį (savitavimas); tekste paminėti šaltiniai, neįtraukti į informacijos šaltinių sąrašą, išnašas ir pan.; citata viršija maksimalaus citavimo ribas (daugiau nei 800 spaudos ženklų ar daugiau nei 8 eilutės)“ (PK AEK, 2021). Vilniaus kolegijos akademinės etikos kodekse plagiatas apibrėžiamas kaip „idėjų, tekstų nusavinimas nenurodant jų autoriaus, t. y. svetimų idėjų pateikimas kaip savų“ (VK AEK, 2020). Vilniaus universiteto akademinės etikos kodekse nurodyta: „Universitete draudžiamas plagijavimas, kuriam būdingi šie požymiai: asmuo savo vardu pateikia darbą, kurį visą ar dalį už atlyginimą ar be

jo parengė kitas asmuo ta pačia arba kita kalba; asmuo, nenurodydamas šaltinio, naudoja kitų asmenų idėjas, iliustracinę medžiagą, ištraukas iš rašytinio ar nerašytinio (vaizdo, garso ar kt.) šaltinio, kitokią informaciją; asmuo savo vardu pateikia darbą, kuriame naudoja kito asmens parengto darbo teiginius, nežymiai pakeisdamas žodžius ar sakinių struktūras, nenurodydamas šaltinio arba jį nurodydamas netiksliai; asmuo pateikia kito asmens rašytą tekstą be citavimo ženklų arba kito pobūdžio išskyrimo; atlieka kitokius nesąžiningus veiksmus, dėl kurių yra pagrindas teigti, kad plagijavimo draudimas buvo pažeistas“ (VU AEK, 2018). Mykolo Romerio universiteto akademinės etikos kodekse nurodyta, jog „universitete netoleruojamas bet kokios formos akademinis nesąžiningumas (duomenų klastojimas, sukčiavimas, šališkumas, apgaudinėjimas, vagystė, plagijavimas, papirkinėjimas, darbų pirkimas ir pardavimas, kitų autorių darbų pateikimas kaip savo, nepagrįsta bendraautorystė, nusirašinėjimas egzaminų metu ir kitas nesąžiningas elgesys“ (MRU, 2015). VILNIUS TECH universiteto akademinės etikos kodekse nurodyta, kad „plagijavimas, t. y. idėjų, duomenų ar žodžių nusavinimas nenurodant jų autoriaus, t. y. svetimų idėjų pateikimas kaip savų. Būdingieji plagijavimo atvejai: kai svetimas tekstas pateikiamas be citavimo ženklų – kabučių arba kitokio pobūdžio; išskyrimo iš viso teksto būdų (pavyzdžiui, atskira pastraipa, kursyvu); kai perpasakojant arba cituojant svetimą idėją, iliustracinę medžiagą ar duomenis nenurodomas tikslus šaltinis“ (VGTU, 2015).

Išanalizavus Lietuvos universitetų ir kolegijų akademinės etikos kodeksus, matyti, kad visoms aukštojo mokslo institucijoms rengiant rašto ir baigiamuosius darbus yra svarbūs sąžiningumo ir autentiškumo principai, tačiau plagiato apibūdinimuose pastebimos skirtingos apibrėžimo interpretacijos, supažindinančios akademinę bendruomenę su sąžiningumo principo ir plagijavimo prevencijos priemonių taikymu studijų procese. Tačiau nors plagiatas dažniausiai laikomas akademinio sąžiningumo pažeidimu, tam tikrais atvejais jis gali peržengti švietimo ribas ir tapti teisiniu klausimu. Todėl svarbu atskirti plagiato ir autorių teisių pažeidimo sąvokas bei suprasti jų ryšį ir skirtumus.

European Environment Agency (EEA, 2019) apibrėžiant autorių teisių pažeidimo sąvoką, nurodoma, kad „Plagijavimas nėra baudžiamasis nusikaltimas. Tačiau plagijavimas gali pažeisti kitų asmenų intelektualinės nuosavybės teises ir dėl to gali būti iškelta byla dėl „autorių teisių pažeidimo“ arba „prekių ženklo pažeidimo“, o tai savo ruožtu gali pareikalaus teisinių kaltinimų, didelių išlaidų ir žalos reputacijai“. Pasak Mentovo (2014) „plagiatas ir autorinių teisių pažeidimas yra panašumų turintys reiškiniai, tačiau jokių būdu nėra vienas kito sinonimai, plagiatas nėra teisinis terminas ir nebūtinai reiškia autorinių teisių pažeidimą, tai daugiau etikos nusižengimas, o autorinės teisės tai įstatymo sukurtas mechanizmas saugantis autorių turtinius ir neturtinius interesus, taip skatinant ir reguliuojant kūrybą, ir kūrinių platinimą“. Autorių teises galima apibūdinti kaip tarptautinėse sutartyse ir nacionaliniuose teisės aktuose reglamentuotas autorių teises į mokslo, meno ar literatūros kūrinių. Šios teisės autoriaus įgyjamos nuo pat kūrinio sukūrimo momento, taip pat įgyjama teisė juo disponuoti ir ginti teises į jį. Autorių teises Lietuvos Respublikoje reglamentuoja Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (ATGTĮ, 1999). Minėto įstatymo IV skirsnyje numatyti turtinių teisių apribojimai. Šio įstatymo IV skirsnio 19 str. nurodyta, kad „apriboti turtines teises leidžiama specialiais šio įstatymo numatytais atvejais. Turtinių teisių apribojimas neturi prieštarauti įprastiniam kūrinio naudojimui ir nepagrįstai pažeisti teisėtų autoriaus arba kito autorių teisių subjekto interesų“ (ATGTĮ, 1999). To paties įstatymo IV skirsnio 21 str. apibrėžtas citavimas ir jo panaudojimo teisėtumas: „leidžiama be kūrinio autoriaus ar kito šio kūrinio autorių teisių subjekto leidimo ir be autorinio atlyginimo, tačiau nurodžius, jeigu tai įmanoma, naudojamą šaltinį ir autoriaus vardą, atgaminti, išleisti ir viešai skelbti (be kita ko, padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete)) nedidelę teisėtai išleisto ar viešai paskelbto kūrinio dalį tiek originalo kalba, tiek išverstą į kitą kalbą, kaip citatą (kritikos ar apžvalgos tikslais) kitame kūrinyje, jeigu toks panaudojimas yra sąžiningas ir neviršija citavimo tikslui reikalingo masto“ (ATGTĮ, 1999). Šio įstatymo IV skirsnio 22 str. kalbama apie kūrinio atgaminimą mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais „be kūrinio autoriaus ar kito šio kūrinio autoriaus teisių subjekto leidimo ir nemokant autorinio atlyginimo leidžiama: 1) kaip pavyzdį mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais atgaminti nedidelius išleistus kūrinius ar trumpą išleisto kūrinio ištrauką rašytiniu, garso ar vaizdo pavidalu

su sąlyga, kad toks atgaminimas nevirsytų tam tikslui reikalingo masto; 2) atgaminti ne pelno tikslu reljefiniu–taškiniu šriftu arba kitu specialiu akliesiems ir silpnaregiams skirtu būdu teisėtai išleistus kūrinius, išskyrus tuos, kurie specialiai buvo sukurti šiam tikslui“ (ATGTĮ, 1999). 22 str. 2 d. nurodyta, kad „panaudojant kūrinių šio straipsnio 1 dalyje numatytais tikslais, būtina nurodyti autoriaus vardą ir naudojamą šaltinį“ (ATGTĮ, 1999).

Autorių teisių pažeidimai Lietuvos Respublikoje reglamentuojami įvairiuose teisės aktuose, taip sudarant griežtą teisinę apsaugą intelektinei veiklai. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso XXIX skyriaus 191 str. numato autorystės pasisavinimo veikos pasekmes: „Tas, kas savo vardu išleido ar viešai paskelbė svetimą kūrinių (įskaitant kompiuterių programas) arba jo dalį, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. Tas, kas pasinaudodamas tarnybos padėtimi arba panaudodamas psichinę prievartą priverė kūrinių (įskaitant kompiuterių programas) arba jo dalies autorių pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakyti autorystės teisės, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų“ (LR BK, 2000).

Taip pat autorių teisių pažeidimo sąvoka apibrėžiama ir nurodoma sankcija ir Lietuvos Respublikos Administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymo 122 str. „neteisėtus autorių teisių ar gretutinių teisių objekto arba jų dalies viešas atlikimas, atgaminimas, viešas paskelbimas, įskaitant padarymą viešai prieinamo kompiuterių tinklais (internete), kitoks panaudojimas bet kokiais būdais ir priemonėmis nekomerciniais tikslais užtraukia baudą nuo dviejų šimtų aštuoniasdešimt iki šešių šimtų eurų“ (LR ANK, 2015). To paties įstatymo 123 str. detalios apibrėžiamas mokslo ar studijų darbo (ar jo dalies) autoriaus teisių pažeidimas ir jo užtraukiama teisinė atsakomybė: „kito asmens parengto mokslo ar studijų darbo (ar jo dalies) projekto pateikimas mokslo ir studijų institucijai kaip savo mokslo ar studijų darbo (ar jo dalies) užtraukia baudą asmenims nuo dviejų šimtų iki penkių šimtų eurų. Mokslo ar studijų darbo (ar jo dalies) projekto, kuris kito asmens buvo pateiktas mokslo ir studijų institucijai kaip jo paties mokslo ar studijų darbas (ar jo dalis), parengimas ir (ar) perdavimas užtraukia baudą asmenims nuo dviejų šimtų iki penkių šimtų eurų ir juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims – nuo aštuonių šimtų iki vieno tūkstančio aštuonių šimtų eurų. Informacijos, kuria siūlomos mokslo ar studijų darbo (ar jo dalies) projekto rengimo paslaugos, viešas paskelbimas užtraukia įspėjimą arba baudą asmenims nuo vieno šimto iki dviejų šimtų eurų ir juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims – nuo trijų šimtų iki šešių šimtų eurų“ (LR ANK, 2015).

Pagal pateiktas autorių teisių pažeidimo ir plagiato sampratas aiškiai matomas skirtumas tarp autorių teisių pažeidimo ir plagijavimo. Tą patvirtina ir Gregory ir Leeman (2021), kurie savo darbe teigia, kad „plagijavimas ir autorių teisių pažeidimas iš esmės sutampa, tačiau tai nėra lygiavertės sąvokos, o daugelis plagijavimo rūšių nėra autorių teisių pažeidimas, kuris apibrėžiamas autorių teisių įstatyme ir gali būti nagrinėjamas teismuose. Plagijavimas gali būti traktuojamas ne visose šalyse vienodai. Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Indijoje ir Lenkijoje, plagijavimas laikomas nusikaltimu, yra buvę atvejų, kai už plagijavimą žmonės buvo įkalinami“. Taigi, autorių teisės yra saugomos ir ginamos teisinėmis priemonėmis, o plagijavimas yra suprantamas kaip moralės ir etikos normų pažeidimas, kurio pasekoje gali grėsti aukštųjų mokyklų apibrėžtos akademinės nusižengimų nuobaudos. Jeigu nustatomi autorių teisių pažeidimai, gali būti taikomos LR administracinių teisės pažeidimų kodekso, LR baudžiamojo kodekso sankcijos. Pavyzdžiui, jei kūrinys nėra saugomas pagal LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymą arba jo apsaugos terminas (70 metų po autoriaus mirties) jau pasibaigęs, autorių teisių pažeidimas įvykti negali, tačiau plagijavimas vis tiek yra įmanomas. Tačiau tam, kad būtų įvykdytas autorių teisių pažeidimas, aplinkybės turi būti numatytos LR ATGTĮ ar kitose teisės normose, t. y. ar objektas saugomas įstatymo, ar atvejui netaikomos išimtys, ar kilo žala ir t.t., o plagiatui nustatyti užtenka aptikti teksto sutaptį, kuri nėra cituojama, nenurodomas informacijos šaltinis.

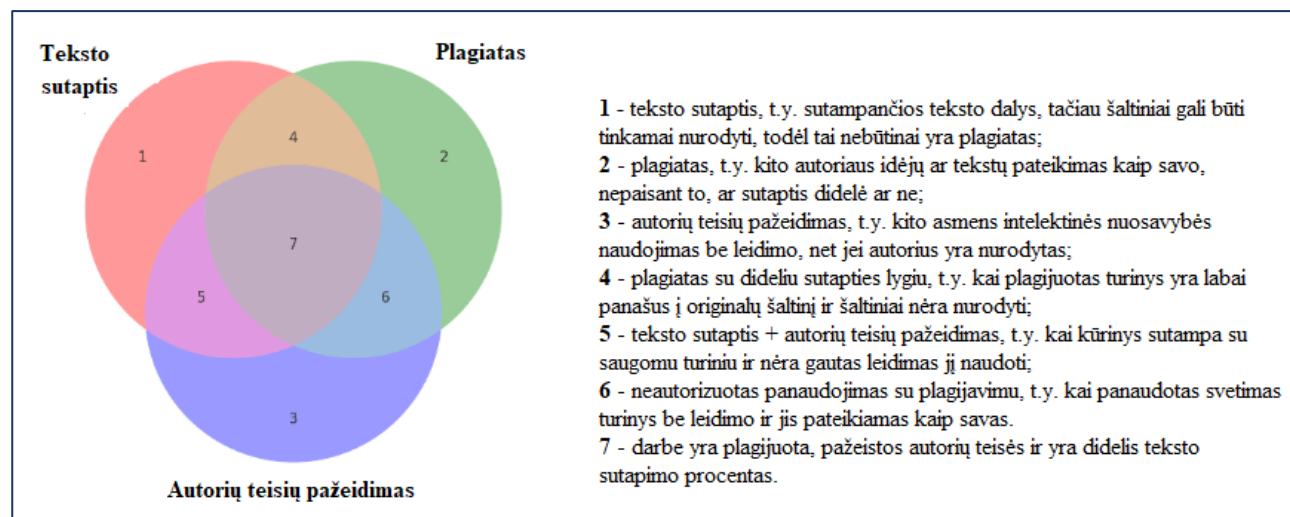
1 lentelėje pateikiamas apibendrinamasis teksto sutapties, plagiato ir autorių teisių pažeidimo sąvokų palyginimas, atsižvelgiant į jų apibrėžimą, legalumą, sąsajas su autorių teisėmis, išvengiamumą ir pasekmes.

1 lentelė. Teksto sutapties, plagiatų ir autorių teisių pažeidimo sąvokų palyginimas.

(Šaltinis: sudaryta autorių)

Kriterijus	Teksto sutaptis	Plagiatas	Autorių teisių pažeidimas
Apibrėžimas	Teksto dalių sutapimas su kitais šaltiniais.	Kito autoriaus kūrinio idėjų ar tekstų pateikimas kaip savo.	Kito asmens intelektualinės nuosavybės naudojimas be leidimo.
Legalumas	Gali būti legalu, jei tinkamai cituojama.	Neteisinga, bet nebūtinai neteisėta.	Neteisėta, jei pažeidžiamos autorių teisės.
Sąsaja su autorių teisėmis	Nesusiję su autorių teisėmis.	Nesusiję su autorių teisėmis, dažniau susiję su akademinė etika.	Taip, nes pažeidžia intelektualinę nuosavybę.
Išvengiamumas	Galima išvengti tinkamai nurodant šaltinius ir laikantis akademinio sąžiningumo principų.	Galima išvengti parafrazuojant ar tinkamai cituojant.	Galima išvengti gaunant autorių leidimą ar naudojant pagal sąžiningo naudojimo taisykles.
Pasekmės	Gali būti leista pataisyti rašto darbą.	Akademines nuobaudos, reputacijos praradimas.	Teisinės sankcijos, baudos, turinio pašalinimas.

Iš 1 lentelėje pateikto palyginimo matomas akivaizdus skirtumas tarp nagrinėjamų sąvokų. Teksto sutaptis gali būti teisėta, jei tinkamai nurodomi šaltiniai, tačiau plagiatas laikomas akademinio pažeidimu, o autorių teisių pažeidimas – teisiniu nusikaltimu. Skirtumai tarp šių sąvokų ypač svarbūs akademinėje veikloje, siekiant užtikrinti intelektualinės nuosavybės apsaugą ir akademinį sąžiningumą.

1 pav. Teksto sutapties, plagiatų, autorių teisių pažeidimo sąvokų tarpusavio ryšiai.

(Šaltinis: sudaryta autorių)

Remiantis mokslinės literatūros analize bei akademinio institucijų naudojamų terminų interpretacijomis sudarytas 1 pav. iliustruoja teksto sutapties, plagiatų ir autorių teisių pažeidimo tarpusavio ryšius akademinėje aplinkoje, išryškinant jų skirtumus ir persidengimus. Nors teksto sutaptis gali būti teisėta, priklausomai nuo citavimo taisyklių laikymosi, plagiatas ir autorių teisių pažeidimas dažnai kelia rimtesnes akademines ir teises pasekmes. Schemoje pateiktos spalvinės schemas dalys, pažymėtos numeriais, padeda suprasti, kada sutaptis tampa plagijavimu ar autorių teisių pažeidimu. Ši schema aiškiai parodo, kad ne kiekvienas teksto sutaptis yra plagiatas, o plagiatas nebūtinai reiškia autorių teisių pažeidimą. Todėl akademinėje aplinkoje būtina ne tik naudoti teksto sutapties patikros sistemas, bet ir kritiškai vertinti jų pateikiamus rezultatus.

2. eLABa talpyklos teksto sutapties patikros sistemos ESAS rezultatų analizė

Plagiatų prevencijos priemonės studijų procese yra vienos iš svarbiausių plagijavimo prevencijos sistemoje. Kompiuterinės plagiatų patikros sistemos, kurias aktyviai naudoja aukštosios mokyklos,

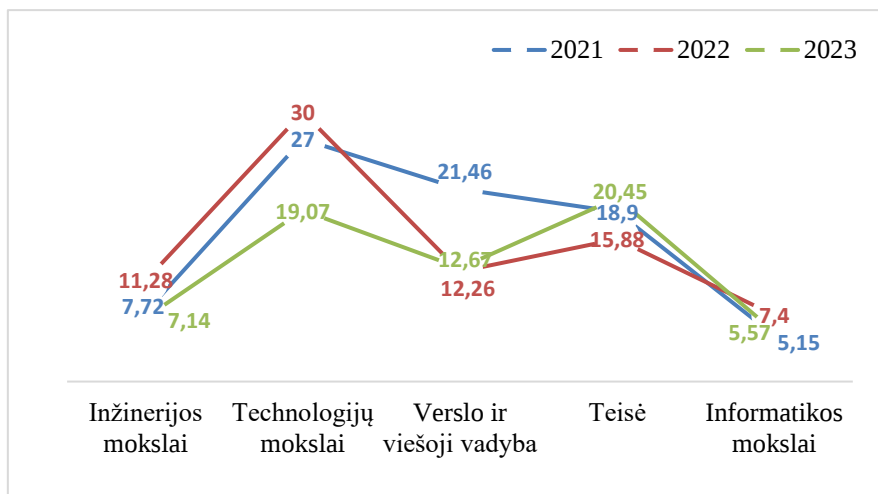
yra vienos iš plagijavimo prevencijos priemonių. Kiekviena aukštoji mokykla pasirenka individualiai, kokią kompiuterinę plagiato patikros sistemą naudoti, tačiau visa rašto darbų patikros procedūra turi būti aiškiai reglamentuota. Kai kuriose aukštosiose mokyklos studijų rašto darbų ir baigiamųjų darbų teksto sutapties patikra atliekama teksto sutapties patikros įrankiu *Turnitin*. *Turnitin Feedback Studio* įskiepis gali būti integruotas ir aukštojo mokslo institucijose naudojamoje virtualioje mokymosi aplinkoje Moodle. Ši priemonė yra skirta aptikti plagiatą studentų rašto darbuose. Išsamią darbo teksto sutapties ataskaitą gali peržiūrėti ne tik dėstytojas, bet ir studentas. Be to, *Turnitin* įrankis dažniausiai naudojamas kaip ugdomoji priemonė, padedanti tinkamai rašyti studijų rašto darbus. Esant taisytinų dalykų rašto darbe, studentui suteikiama galimybė darbą koreguoti ir pateikti iš naujo.

Lietuvoje visi studentų baigiamieji darbai keliami į eLABa talpyklą. Nuo 2001 m. eLABa kaupiamos mokslo ir meno publikacijos, studijų baigiamųjų darbų ir disertacijų aprašai bei visateksčiai dokumentai. Šiuo metu talpykloje yra sukaupta „beveik 600 tūkst. dokumentų aprašų ir šia sistema naudojasi 47 Lietuvos institucijos (universitetai, kolegijos, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, institutai ir kt.)“ (etaplius (2024), eLABa (2024)). Kai kurios aukštosios mokyklos eLABa talpyklos ESAS pateikiamą baigiamųjų darbų teksto sutapties ataskaitą naudoja priimant sprendimą apie leidimą studentams ginti baigiamąjį darbą. Tačiau būtina atkreipti dėmesį, kad sistemos pateiktoje ataskaitoje nurodytas teksto sutapties procentas nebūtinai yra plagiatas. ESAS programa naudojama nustatyti rašto darbo sutapimus su anksčiau parengtais rašto darbais, esančiais eLABa talpykloje. Baigus tikrinti darbą, sistema pateikia sutapties procentą ir originalumo ataskaitos suvestinę. Dėstytojas (darbo vadovas, konsultantas, gynimo komisijos narys ir pan.) eLABa sistemoje gali peržiūrėti studentų darbus, susipažinti su programos pateikta teksto sutaptimi ir įvertinęs realią situaciją gali atmesti arba patvirtinti plagiato atvejus. Sistemoje yra galimybė pažymėti visus sutapimus su konkrečiu dokumentu kaip „citavimas“, „plagiatas“ ar „kita“.

Toliau šiame straipsnyje eLABa talpyklos ESAS pateikiami teksto sutapties rezultatai analizuojami Utenos kolegijos Verslo ir technologijų fakulteto vykdomų studijų programų 2021–2023 metų studentų baigiamųjų darbų pagrindu. Utenos kolegijoje baigiamųjų darbų teksto sutapties patikra aprašyta Utenos kolegijos baigiamųjų egzaminų organizavimo ir baigiamųjų darbų rengimo, pateikimo, gynimo ir vertinimo tvarkoje (2024). Šioje tvarkoje 47 p. nurodoma, kad „*Studentas, katedroje apsvaistytą, pataisyta (jeigu rekomendavo katedra) ir pilnai baigtą baigiamąjį darbą ne vėliau kaip prieš 10 darbo dienų iki baigiamojo darbo gynimo Kvalifikavimo komisijoje, įkelia į Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos talpyklą...*“, o 49 p. teigiama, kad „*Per 2 darbo dienas nuo baigiamojo darbo įkėlimo į Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos talpyklą, darbo vadovas, vadovaudamasis instrukcija dėstytojams, dar kartą įvertina baigiamojo darbo sutapties patikrą ir nenustačius daugiau kaip 20 procentų sutapties su kitais darbais, patvirtina gynimui baigiamąjį darbą. Nustačius aukštesnę nei 20 procentų sutaptį, darbo vadovas netvirtina darbo gynimui ir katedros vedėjui teikia sprendimą neleisti ginti baigiamojo darbo*“ (iki 2024 metų leistinas baigiamųjų darbų sutapties procentas buvo 30 procentų). Tuo pačiu šios tvarkos 48 p. nurodoma, kad studentas baigiamajame darbe prie priedų turi pateikti baigiamojo darbo autoriaus deklaraciją, kurioje patvirtina, kad „*bakalauro baigiamasis darbas parašytas sąžiningai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių citatos pažymėtos informacijos šaltinių nuorodose*“ ir pan.

Atliekant eLABa talpyklos ESAS gaunamų rezultatų analizę, buvo analizuojamos Utenos kolegijos Verslo ir technologijų fakulteto 2021–2023 metų vykdytų studijų programų studentų baigiamųjų darbų teksto sutapties ataskaitos. Siekiant užtikrinti tyrimo etikos normų laikymąsi, prieš analizuojant duomenis buvo gautas oficialus Utenos kolegijos direktoriaus leidimas viešai skelbti ir naudoti šią informaciją tyrimo tikslams. Atliktu tyrimu buvo siekiama detaliau paanalizuoti atskirų studijų programų baigiamųjų darbų teksto sutapties lygio atitikimą leistinam sutapties procentui, bei išanalizuoti labiausiai sutapatinamas baigiamųjų darbų teksto dalis. Baigiamųjų darbų teksto sutapties rezultatai analizuojami penkiose studijų krypčių grupėse: Inžinerijos mokslai, Technologijų mokslai, Verslo ir viešoji vadyba, Teisė, Informatikos mokslai. 2 pav. pateikiamas analizuotų baigiamųjų darbų teksto sutapties vidutinis procentas skirtingose studijų krypčių grupėse 2021–2023 m. laikotarpiu. Atlikta analizė padėjo suprasti, kurios studijų krypčių grupės pasižymi didesniu sutapties

lygiu ir ar tai susiję su specifiniais baigiamojo darbo reikalavimais bei akademinio sąžiningumu. Išplėstinių teksto sutapčių ataskaitų analizė parodė, kad tam tikrose studijų kryptių grupėse vykdomų studijų programų baigiamųjų darbų didesnis teksto sutapties procentas gaunamas dėl dažniausiai naudojamų terminų, teisinių ar techninių tekstų specifikos bei standartizuotų aprašymų. Tai ypač aktualu Technologijų mokslų ir Teisės studijų kryptių grupių baigiamiesiems darbams.

2 pav. Teksto sutapties vidutinis procentas baigiamuosiuose darbuose pagal studijų kryptių grupes.
Šaltinis: sudaryta autorių

2 pav. pateikti rezultatai rodo, kad didžiausia teksto sutaptis fiksuojama Technologijų mokslų studijų kryptių grupės baigiamuosiuose darbuose, mažiausias Informatikos mokslų studijų kryptių grupėje. Technologijų mokslų studijų kryptių grupėje 2022 m. pasiektas aukščiausias, tačiau neviršijantis leistino sutapties procento, sutapimo procentas, tačiau 2023 m. jis žymiai sumažėjo (nuo 30% iki 19,07%). Šios studijų krypties baigiamuosiuose darbuose aptikta teksto sutaptis labiau susijusi su pasikartojančios cituojamos technologijos aprašymu, įvairių standartų, teisinių dokumentų citavimu ir pan. Teisės studijose teksto sutapties lygis gana stabilus su nedideliais svyravimais: 2021 m. – 20,45%, 2022 m. – 15,88%, 2023 m. – 18,9%. Išanalizuota Teisės baigiamųjų darbų teksto sutaptis parodė dažnai naudojamų įstatymų ir teisinių dokumentų citavimą. Informatikos mokslų baigiamieji darbai pasižymi mažiausia teksto sutaptimi per visą analizuojamą laikotarpį: 2021 m. – 5,57%, 2022 m. – 7,4%, 2023 m. – 5,15%. Panaši situacija ir Inžinerijos mokslų studijų kryptių grupėje: 2021 m. – 7,72%, 2022 m. – 11,28%, 2023 m. – 7,14%. Taip yra todėl, kad informatikos bei inžinerijos baigiamieji darbai remiasi originaliais individualiais projektais, projektiniais skaičiavimais ir mažiau tekstinio turinio. Atlikta baigiamųjų darbų teksto sutapties analizė rodo bendrą teksto sutapties procento mažėjimą. Tai gali reikšti, kad akademinio darbų originalumui skiriama daugiau dėmesio, o tuo pačiu didėja studentų sąmoningumas siekti akademinio sąžiningumo. Manytina, kad tokią situaciją iš dalies lemia studentų įgyta patirtis, rengiant įvairius rašto darbus studijų procese, bei atsakingas dėstytojų, baigiamųjų darbų vadovų darbas siekiant supažindinti studentus su rašto darbų, tuo pačiu ir baigiamųjų darbų rengimo metodika, išskirtinai paaikškinant teisingo citavimo būtinybę. Baigiamųjų darbų vadovų nuoseklus ir atsakingas baigiamųjų darbų teksto sutapties vertinimas, atskiriant teksto sutaptį nuo plagiato, padeda nustatyti kiek įmanoma tiksliau plagijavimo lygį baigiamuosiuose darbuose. O nuo 2024 m. Utenos kolegijos virtualioje mokymosi aplinkoje Moodle įdiegta Turnitin priemonė sudarys studentams dar palankesnes sąlygas mokytis rengti rašto darbus užtikrinant akademinį sąžiningumą.

Išvados

1. Teksto sutapties, plagiato ir autorių teisių pažeidimo sąvokos akademinėje aplinkoje yra glaudžiai susijusios, tačiau skirtingos. Šių sąvokų aiškus atskyrimas yra būtinas siekiant užtikrinti akademinį sąžiningumą ir intelektualinės nuosavybės apsaugą.

2. Teksto sutaptis gali būti teisėta, jei tinkamai nurodomi šaltiniai, tuo tarpu plagiatas laikomas akademiniu etikos pažeidimu, o autorių teisių pažeidimas – teisiniu nusikaltimu.
3. Teksto sutapties patikros sistemos, tokios kaip eLABa talpyklos ESAS ar Turnitin, yra svarbios akademinio sąžiningumo užtikrinimo priemonės, tačiau jos automatiškai nenustato plagiato. Galutinį sprendimą priima dėstytojai, baigiamųjų darbų vadovai, už plagiato prevenciją atsakingi asmenys ir pan. vertindami kontekstą, citavimo taisyklių laikymąsi ir akademinio darbo autentiškumą.
4. Analizuojant Utenos kolegijos Verslo ir technologijų fakulteto 2021-2023 m. baigiamųjų darbų teksto sutapties rezultatus, nustatyta, kad didžiausias sutapties procentas Technologijų mokslų studijų krypties grupėje, o mažiausias – Informatikos mokslų ir Inžinerijos mokslų studijų krypties grupėse. Šie skirtumai gali būti susiję su studijų krypties, tematikos specifika, dažnai naudojamais teisės aktais, technologinėmis apibrėžtimis ar standartizuotais aprašymais.
5. Bendros teksto sutapties mažėjimo tendencijos rodo, kad akademinio sąžiningumo kultūra stiprėja, studentai tampa labiau sąmoningais dėl citavimo taisyklių laikymosi. Tam įtakos turi nuoseklus dėstytojų darbas, aiškinant akademines etikos reikalavimus, bei taikomos papildomos plagijavimo prevencijos priemonės.
6. Aukštojo mokslo institucijose būtina ne tik naudoti teksto sutapties patikros sistemas, bet ir skatinti kritinį jų rezultatų vertinimą. Vien sutapties procento nepakanka plagijavimo lygiui nustatyti, būtina atsižvelgti į teksto pobūdį, cituojamų šaltinių pateikimą.

Literatūros šaltiniai

1. Goddixsen, M.P., Johansen, M.W., Armond, A.C.V. et al. (2024). The dark side of text-matching software: worries and counterproductive behaviour among European upper secondary school and bachelor students. *International Journal for Educational Integrity* 20, 15. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1007/s40979-024-00162-7>>
2. Gregory, A., Leeman, J. (2021). On the Perception of Plagiarism in Academia: Context and Intent. *ArXiv*, 10.48550/arXiv.2104.00574. Prieiga per internetą: <<https://arxiv.org/pdf/2104.00574>>
3. Manley, S. (2021). The use of text-matching software's similarity scores. *Accountability in Research*, 30(4), 219–245. Prieiga per internetą: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08989621.2021.1986018#d1e211>>
4. Memon AR. (2020). Similarity and Plagiarism in Scholarly Journal Submissions: Bringing Clarity to the Concept for Authors, Reviewers and Editors. *Journal of Korean Medical Science*, 35(27):e217. doi: 10.3346/jkms.2020.35.e217. Prieiga per internetą: <<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7358069/>>
5. Mentovas J. (2014). Autorių teisių pažeidimo ir plagiato santykis. Magistro baigiamasis darbas Vytauto Didžiojo universitetas. Prieiga per internetą <<https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/40420ed8-bbc9-428c-b264-231fb63b4114/content>>
6. Mulenga, R., Shilongo, H. (2024). Academic Integrity in Higher Education: Understanding and Addressing Plagiarism. *Acta Pedagogica Asiana*, 3(1), 2024, 30–43. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.53623/apga.v3i1.337>>
7. Roig M. (2017). Encouraging editorial flexibility in cases of textual reuse. *Journal of Korean Medical Science*, 32(4), p. 557–560. Prieiga per internetą: <<https://jkms.org/DOIx.php?id=10.3346/jkms.2017.32.4.557>>
8. Salauddin, N. (2023). Factors Influencing Plagiarism Among Faculty Members and Research Scholars in the Higher Education System. *DESIDOC Journal of Library & Information Technology*. 43, p. 364-374. 10.14429/djlit.43.5.19113. Prieiga per internetą: <https://www.researchgate.net/publication/375773063_Factors_Influencing_Plagiarism_Among_Faculty_Members_and_Research_Scholars_in_the_Higher_Education_System>
9. Sozon M, Mohammad Alkharabsheh OH, Fong PW, Chuan SB. (2024). Cheating and plagiarism in higher education institutions (HEIs): A literature review. *F1000Research* 2024,13:788. doi: 10.12688/f1000research.147140.2, Prieiga per internetą: <<https://f1000research.com/articles/13-788>>
10. Šarlauskienė L. (2012). Plagiato prevencijos geroji patirtis užsienio aukštosiose mokyklose. Mokslo studija. Aleksandro Stulginskio universitetas, 55 p. Prieiga per internetą: <<https://www.researchgate>.

- [net/publication/301682196 Plagiato prevencijos geroji patirtis užsienio aukštosiose mokyklose#pf5](https://doi.org/10.26356/ECOC)
>
11. ALLEA (2023). The European Code of Conduct for Research Integrity – revised Edition 2023. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.26356/ECOC> >
 12. Etaplius. (2024). Per 40 institucijų Lietuvoje naudosis nauja plagiato aptikimo sistema – galės aptikti ir DI pėdsakus. 2024 m. liepos 1 d. 11:19. Prieiga per internetą: <<https://www.etaplius.lt/naujienu/per-40-instituciju-lietuvoje-naudosis-nauja-plagiato-aptikimo-sistema-gales-aptikti-ir-di-pedsakus-307285>>
 13. European Environment Agency [EEA]. (2019). EEA plagiarism and copyright infringement — detailed guide. Prieiga per internetą: <<https://www.eea.europa.eu/en/about/working-practices/docs-register/plagiarism-and-copyright-guide>>
 14. Kauno kolegija. Biblioteka ir mokslinės komunikacijos centras. Plagiato prevencija. Prieiga per internetą: <<https://biblioteka.kaunokolegija.lt/studijoms/plagiato-prevencija/>>
 15. Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka [eLABa]. Žiūrėta 2024-12-15. Prieiga per internetą: <<https://www.elaba.lt/elaba-portal/>>
 16. Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas [ATGTI], 1999 m. gegužės 18 d. Nr. VIII-1185, 1999. Suvestinė redakcija nuo 2024-05-01. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.81676/asr>>
 17. VDU biblioteka. Akademinis sąžiningumas ir plagiato prevencija. Prieiga per internetą: <<https://biblioteka.vdu.lt/akademinis-saziningumas-ir-plagiato-prevencija/>>
 18. Lietuvos Respublikos Administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas [LR ANK], 2015 m. birželio 25 d. Nr. XII-1869, 2015. Suvestinė redakcija nuo 2025-01-02 iki 2025-04-30. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b8d908c0215b11e58a4198cd62929b7a/asr> >
 19. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas [LR BK], 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968, 2000. Suvestinė redakcija nuo 2025-02-01 iki 2025-12-31. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr>>
 20. Mykolo Romerio akademinės etikos kodeksas [MRU AEK]. (2015). Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/wp-content/uploads/2023/01/SN0528_etikos_kodeksas.pdf.>
 21. Panevėžio kolegijos akademinės etikos kodeksas [PK AEK]. (2021). Patvirtintas Panevėžio kolegijos Akademinės tarybos 2021-04-28 nutarimu Nr.V4-5 (nauja redakcija). Prieiga per internetą: <<https://panko.lt/wp-content/uploads/2020/11/Akademines-etikos-kodeksas-2021.pdf>>.
 22. Utenos kolegijos akademinės etikos kodeksas [UK AEK]. (2022). Patvirtintas Utenos kolegijos Akademinės tarybos 2022-01-12 sprendimu Nr. AT-6. Prieiga per internetą: <https://www.utenos-kolegija.lt/upload/file_manager/Kolegija/Akademine%20etika/UK%20AEK%20projektas.pdf>
 23. Utenos kolegijos baigiamųjų egzaminų organizavimo ir baigiamųjų darbų rengimo, pateikimo, gynimo vertinimo tvarka patvirtinta. (2022). Prieiga per internetą: <https://www.utenos-kolegija.lt/upload/file_manager/Kolegija/Dokumentai/2022/BAIGIAM%C5%B2J%C5%B2%20EGZAMIN%C5%B2%20IR%20DARB%C5%B2%20TVARKA_PATVIRTINTA.pdf>
 24. Vilniaus Gedimino Technikos universiteto akademinės etikos kodeksas [VG TU AEK]. (2015). Patvirtintas Vilniaus Gedimino technikos universiteto Senato 2015-05-05 nutarimu Nr. 81-2.5. Prieiga per internetą: <https://vilniustech.lt/files/3102/155/7/0_0/VGTU%20Akademines%20etikos%20kodeksas.pdf.>
 25. Vilniaus kolegijos akademinis etikos kodeksas [VK AEK]. (2020). Patvirtintas Vilniaus kolegijos Akademinės tarybos 2020-11-18 posėdžio nutarimu Nr. AT N-7 Prieiga per internetą: <<https://www.viko.lt/kolegija/veiklos-dokumentai/destytoju-etikos-kodeksas/>>
 26. Visuotinė lietuvių enciklopedija [VLE]. Žiūrėta 2024-12-15. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/>
 27. Vilniaus universiteto akademinės etikos kodeksas [VU AEK]. (2018). Patvirtintas Vilniaus universiteto senato 2018-04-17 nutarimu Nr. S-2018-4-4. Prieiga per internetą: <https://www.vu.lt/site_files/Veiklos_dokumentai/Akademines_etikos_kodeksas_VU_2018.pdf>

INTERPRETATION OF TEXT OVERLAP, PLAGIARISM, AND COPYRIGHT INFRINGEMENT CONCEPTS IN THE ACADEMIC CONTEXT

Dalia Čepėnienė, Silvija Vidžiūnienė, Vaida Bartkutė-Norkūnienė

*Utena Higher Education Institution,
18 Maironio str., Utena*

Summary

Academic dishonesty, particularly plagiarism, poses a significant challenge to higher education institutions as it affects the quality of written work and the credibility of academic and scientific activities. The concepts of text overlap, plagiarism, and copyright infringement are often confused in the academic environment, making it crucial to understand their differences - text overlap does not always indicate plagiarism, and plagiarism is not always a copyright infringement. Although text overlap detection systems such as Turnitin or the Electronic Similarity Recognition System (ESAS) of the Lithuanian Academic Electronic Library (eLABa) repository are used for plagiarism prevention, they cannot automatically determine whether overlapping parts of text are plagiarised. The final decision is made by teachers, bachelor thesis supervisors, or individuals responsible for plagiarism prevention.

The article analyses in detail the definitions and interpretation of the concepts of overlapping, plagiarism and copyright infringement in the documents of higher education institutions, and reviews legal documents. The study presented in this article analyzes the use of ESAS in the eLABa repository for assessing text similarity in bachelor theses. The research highlights that, in an academic context, attention must be given not only to plagiarism prevention but also to the critical evaluation of text similarity reports, ensuring clear citation rules and fostering student awareness.

Applied methods: analysis of literature sources, legal acts analysis, comparative analysis and analysis of eLABa repository ESAS data.

Conclusions:

1. The concepts of text overlap, plagiarism, and copyright infringement in the academic environment are closely related but distinct. It is essential to ensure academic integrity and the protection of intellectual property, clearly distinguishing these concepts.
2. Text overlap can be legal if sources are properly cited, whereas plagiarism is considered an academic ethics violation, and copyright infringement is a legal offense.
3. Text overlap detection systems, such as the eLABa repository's ESAS or Turnitin, are important tools for ensuring academic integrity, but they do not automatically determine plagiarism. The final decision is made by teachers, bachelor thesis supervisors, and plagiarism prevention officers by evaluating the context, adherence to citation rules, and the authenticity of the academic work.
4. Analyzing the text overlap results of the bachelor theses from the Faculty of Business and Technology at Utena Higher Education Institution between 2021 and 2023, it was found that the highest percentage of text similarity was in Technological sciences study field group, while the lowest percentages were in Computer science and Technological sciences study field groups. These differences may be related to the specific nature of the studies, the frequent use of legal acts, technological definitions, or standardized descriptions.
5. The overall trend of decreasing text similarity suggests that the culture of academic integrity is strengthening, and students are becoming more aware of citation rules. This is influenced by the consistent efforts of teachers in explaining academic ethics requirements and the application of additional plagiarism prevention measures.
6. Higher education institutions should not only use text overlap detection systems but also encourage critical evaluation of their results. A similarity percentage alone is insufficient to determine plagiarism; it is necessary to consider the nature of the text and the proper attribution of cited sources.

Key words: plagiarism, text overlap, copyright infringement.